

ne bo drugače, kakor iz višjega ozira pečal s politiko, in le toliko, da pokaže svetu svoje prepričanje; dasiravno ljudski učitelj, ne bo hrepenel po slavi, da bi bil ljudem voditelj v politiki, in kdor prav misli z ljudskim učiteljem, mu ne bo svetoval, da bi zapuščal mirno okrožje svoje delavnosti in se podajal na polzko stezo bojevavnih strank.

Pa učitelje bomo osrečili, ako jim kažemo, da so oni poglavitne osebe, ki izobražujejo ljudstvo, da pri njih je vsa prihodnja sreča v državi. Kdor to od šole pričakuje, bo tudi tirjal, da se bodo otroci v šoli veliko veliko naučili; učenik naj pa otroke, da bodo zmožni nauk sprejemati, vadi misliti, in naj si išče pravega učila, — potem bo vse šlo. — A kaj pomaga vse to modrovanje, ker pamet pride pri človeku le o svojem času; prezgodaj zreli otroci so velikrat v življenji puhli nevedneži. Učitelj, da bi vstregel takim ljudem, bo kmali opešal, ali pa bo otroke le na videz naučil; on nima lija ali trahtarja, da bi otrokom vlijal v glavo; če hoče otroke kaj naučiti, mora tam začet, kjer je domača hiša jenjala; on tudi rad pripoznava, da ljudstvo ne izobražuje le šola, marveč tudi druge okoliščine; skušal bo tako podučevati, da bo v ljudski šoli storil podlago na daljni poduk. — Kdor tedaj preveč tirja od ljudske šole, bo na zadnje, ko vidi da tega ne stori, kar ne more, nevoljno rekel: „Čemu so nam šole, sej ničesa ne koristijo“?

Za dobro metodo, ki se prilega otročji starosti in je naku primerna, prizadevati se mora sleherni učitelj; le rekli smo, da od tod ne prihaja še pravi blogor; naj boljša metoda mora biti učenikova oseba, pri kateri je serce in glava v lepem soglasji. Pri učeniku je značaj več vreden, kakor učenost, in da je kdo dober učenik, mora biti pošten človek, — to je skoro neverjetno, pa resno in vsega premislika vredno. — Kdor bi tedaj ljudskemu učitelju pravil, da je on prvi, in da je naj več pri njem ljudsko izobraženje, ta bi ga odvraceval od naj potrebnjšega, od spoznanje samega sebe in od svoje veljave med človeško družino.

(Dalje prih.)

Stari in mladi Slovenec.

Granica.

S. Kako je to, da ne pravite: e germ. gränze?

O. Ker je jasno kot beli dan, da je iz slovenskega nemško gränze, dial. graniz; da tedaj svesto pišeš: vojaška granica, graničar.

Granü.

S. „To vino je dobro, ker ima tak gran“, sem čul doma, pa nisem vedil, ali je kje navadna beseda gran.

O. Jaz imam granī-ü-ö-esī, in sicer: granī f. caput, titulus, v knjigah, pa tudi angulus, limes; granü m., grano, -ese in granesi t. j. versus.

S. Hrovatje rabijo grana, slov. vejica in zborna granje veje; pa tudi granuti, na priliko o solncu, prisijati, vzhajati. Morebiti se s tim vjema slovenski gran, t. j. srage ali pene, ki se delajo na dobrem vinu. Nekoliko mi pojasnuje to reč tudi Vaše pisanje: „titla slovenskymī ezykomī skazaeti se granī, granī že imēnueti se sčētanie ili sīvikuplenie“. Všeč mi je i glagol granesosloviti, sloviti granesa t. j. versus recitare.

Grivina.

O. Grivina collare, monile, armilla, catena na pr. zlata biserna, želézna itd.

S. Da mislim pri tej besedi tudi na grivo konjsko ali levovo, mi ne zamerite, ker nosili so nekdanj nekteri prave grive krog rok in vratü; vendar porečem človeškim grivam vseskozi le grivne!

Grimati.

S. Ne omenjal bi tega glagola, ko bi ga tolikrat slišal ne bil. Mislil sem vselej, da je nemški ergrimmen, grimmig sein, a sedaj berem, da grimati je po Vaše sonare, grimanje strepitus, in koj s tem v zvezi je grimēti v. grümēti.

Grobü.

O. Grobü je fovea, sepulcrum, groblja sepulcrum, fossa, grobište sepulcrum, cumulus, grobnica coemeterium.

S. Poslednje me mika nam. pokopališče itd. Grobnica sv. Kristofa. Dobro se mi glasi na pr. grobi in grobišča (grobnī spominki) na grobnici (grobnō mesto, pokopališče).

Groznica.

S. Hrovaška groznica je slovenska merzlica febris, in kogar trese, je grozničav, merzličén.

Grünilo.

O. Grünilü ali grünilo je fornax ad conflanda metalla, grünící ali gornecí lebes, olla, vas.

S. In grüníčari ali nsl. gorníčar je figulus lončar, piskrar iz goreti, greti, ali ne?

O. Radix ghr, unde etiam fornax.

Grêti.

O. Grêti, grêjati calefacere, bulg. splendere: zvézda, grêe, scr. gharma calor.

S. Menil bi, da je iz greti-grejati nsl. grevati poenitere, grevenga ali grevinga poenitentia, kesati se, kes ali kesanje, skesanost; pa pravite, da je iz. stnem. hriuva f., hriuvan vb. poenitere, novnem. gereuen, Reue. Ker mi kes nikakor ni po volji (kes - kis!), in je grevenga vsaj po končnici gerda nemškuta, bi skor nasvetoval rabiti obliko grevnja ali grevinja t. j. stud in žalost, ki greje človeka, tem več, ker pišete Vi sami: Böhrlingk grêhü contulit cum ghr: das gewissen brennend (Wörterb. 2. 881).

Grąbū.

O. Grąbū, tudi grubū, imperitus, rudis, plebeius, grąbostí, grąbo napisati imperite.

S. I o tej besedi sem se motil, da je tuja; pa vidim, da Vam je sploh bila v navadi, kakor še dans Hrovatom in Serbom grubo, grubost. Slovenski grob je inurbanus, rudis, invenustus; po nekterih krajih pa le magnus, ingens: Ta gospod so tako grobi t. j. veliki. Ti si dans tako grob t. j. zal, lepo oblečen, tedaj venustus, superbus.

Grąđi.

O. Grąđi f., pectusculum, saepissime plurali grąđi ali tudi grudi pectus.

S. V hrovaško-serbskih pesmih se tolikrat nahaja: grudi pl., in na Koroškem se govori grodi, toda le pri živalih.

Gumino.

O. Scribitur etiam gumno area, horreum.

S. Pa tudi gumlo, gumla, gubno, guvno, da ne vém, kako naj se razlaga. „Glavu postrigajeti, rekiše suščeje na glavé gumlnice“. Čeh pravi: gumence t. j. tonsura. Jarnik sklepa gumno s pogum, pogumno.

Günați.

O. Günați, gybati movere, interire, languere; gybnați in gynați perire, gubiti perdere; gybükü flexibilis, rad. est gyb. sügybati.

S. Nsl. ganiti serb. ganuti movere (cf. rücken-berücken) zganiti plicare zganiti se perterreri guba, giba plicatura gibanica placenta gibek itd. Kakor se iz gnati razvija goniti pellere, persequi, in iz goniti ganjati, po-pre-razganjati itd.; tako se menda naša uganka tudi le ugiba, da se ugame ali ugene, kakor sem čul vsigdar, nikdar pa, da se uganja! Cf. gonobiti, gonoba. Gübeži ali gybeži flexus, plicatura.

Gyzda.

O. Gyzda lautitia, apparatus, ornamentum; gyzdati se superbire, gyzdavo superbe, gyzdosti superbia.

S. Pisarimo že sploh tako, ker imamo i dokaj gizde, gizdavih, gizdavcev in celo gizdelinov!

Zemljepisje v ljudski šoli.

(Dalje.)

II. Vode.

J. Razkladili ste mi gore po Koroškem, povejte mi še kaj od vodá po tej zemlji!

O. Kjer so visoke gore, tam se nahaja tudi veliko vodá, kajti iz gorá pritekajo studenci, in ko po ravninah in dolinah prevlada silna vročina in se že sušé manjše vode, taja se po visokih gorah sneg in pošilja okrepčavno kapljo žejnemu polju in posušenim travnikom.

Naj več koroških vodá priteka pa v Dravo, samo Korkra od sedla jezerskega verha priteka na Kranjsko v Savo, in

Gumino.

O. Scribitur etiam gumno area, horreum.

S. Pa tudi gumlo, gumla, gubno, guvno, da ne vém, kako naj se razlaga. „Glavu postrigajeti, rekiše suščeje na glavé gumlnice“. Čeh pravi: gumence t. j. tonsura. Jarnik sklepa gumno s pogum, pogumno.

Günați.

O. Günați, gybati movere, interire, languere; gybnați in gynați perire, gubiti perdere; gybükü flexibilis, rad. est gyb. sügybati.

S. Nsl. ganiti serb. ganuti movere (cf. rücken-berücken) zganiti plicare zganiti se perterreri guba, giba plicatura gibanica placenta gibek itd. Kakor se iz gnati razvija goniti pellere, persequi, in iz goniti ganjati, po-pre-razganjati itd.; tako se menda naša uganka tudi le ugiba, da se ugame ali ugene, kakor sem čul vsigdar, nikdar pa, da se uganja! Cf. gonobiti, gonoba. Gübeži ali gybeži flexus, plicatura.

Gyzda.

O. Gyzda lautitia, apparatus, ornamentum; gyzdati se superbire, gyzdavo superbe, gyzdosti superbia.

S. Pisarimo že sploh tako, ker imamo i dokaj gizde, gizdavih, gizdavcev in celo gizdelinov!

Zemljepisje v ljudski šoli.

(Dalje.)

II. Vode.

J. Razkladili ste mi gore po Koroškem, povejte mi še kaj od vodá po tej zemlji!

O. Kjer so visoke gore, tam se nahaja tudi veliko vodá, kajti iz gorá pritekajo studenci, in ko po ravninah in dolinah prevlada silna vročina in se že sušé manjše vode, taja se po visokih gorah sneg in pošilja okrepčavno kapljo žejnemu polju in posušenim travnikom.

Naj več koroških vodá priteka pa v Dravo, samo Korkra od sedla jezerskega verha priteka na Kranjsko v Savo, in

na sev. zah. teče reka Bela od Žabnic o okraji terbiškem v reko Talment na Laškem. V Muro pa teče proti severju potok Blatnica.

1. Drava teče po Koroškem 19. 3 av. milj, globoka je od 3 — 42' pade na 1 podolgo miljo 50'. Nje dolina ima do Beljaka gorsko podobo, niže je prostranejša, reka ima vendar sedaj na levo, sedaj na desno visoke bregove. Podravje imenuje se do Sachsenburga gornje, do Beljaka doljne Podravje, od Rožeka do ustja železne Bele Rož (Rosenthal), niže do Laboda Junska dolina. Po vsi reki plavajo samo plavi; vožnja z ladijami se začinja še le pri Mariboru.

J. Ktere vode pa pritekajo v Dravo!

O. V Dravo priteka na levi in desni več vodá. Pritoki na levi strani so precej dolgi in vodnati, scejajo se z lednikov ali se živé iz neštevilnih gorskih virov in potokov.

Naj večji med njimi so:

a) 10 milj dolga Bela (Möl), vodnat odtok lednika pasteričjega. Izliva se v Dravo pod Sachsenburgom, na 1 podolgo miljo pade 350'.

b) Jezera, z lednika Hafnerspitze, 6 milj dolga pade na 1 miljo 556'; največi nje pritoki na desnem bregu so: Malta (od Ankogla) s krasnim slapom potaka Lesnega in na levo v obertnijskem oziru zanimiva Kremca in potok Radetinski (Radenthein) ali Kamenica, ki živi veliko jezero milstatsko.

c. Potok teržki (Feldkirchen), ki nareja veliko jezero osojansko, v vanj se izliva tudi potok trebinjski.

d. Vélíka Kerka, glavni domači pritek reki Dravi, zvirá pod Königstuhлом in nareja podolžno dolino, ki je gornjoberlski podobna; dolga je 16.3 av. milj, široka pod št. Janž-m 50 — 80' in pada primerno po 20'. Kotlina pod Starim dvorom se imenuje gnočniško polje (Krappfeld). Na desnem kraju teče v Kerko Glna (Glan), ki prihaja od Kostanja, in vzame na levi v sé Vinico in Blatnico (na nje Blatni grad) pa Glinico, ktera je odtok jezera verbskega na desni strani; na levem bregu teče v Kerko Bistrica ali Motnica pri Medvodah Olza in Gorčica.

e. Laboda ali Labodnica (Lavant) teče po dolini enacega imena, je 6 milj dolga, prihaja iz Štajerskega od planine št. Venceslavske z majhnimi pritoki.

Na desnem bregu je:

a) Pervi važni pritok Bela (paterjonska z malim jezerom belim.)

b) Zila nareja ravno in krasno podolžno dolino, ki se imenuje nad Kotočani lešanska, niže gornja in doljna zilska dolina in je 12 milj dolga in pri ustji čez 100' široka.

Pritoki njeni so:

Višprijanski potok na levo, na desno pa Zilica od Višje gore in Blatni potok.

c) Pod zilskim ustjem je razun Ljubljice, ki priteka iz Ljublja in potoka borovskega, prvi večji pritok v Dravo reka Bela, (železna ali kapeljska Bela). Njeni potoki Lipena in in Obiršica ločijo Karavanke od možiških gorá (glej spredaj), potem majhen in neznamen potok Peč in Možica, ki slovi zavoljo gospodarske in geološke važnosti. Dolga je 4 milje, iz Štajerskega prejme Misline od Slov. Gradca in izteka se pod doljnim Dravbergom v Dravo.

Jezer je na Koroškem sila mnogo, delé se pa na dve skupini, ki se odlikujete po začetku in važnosti.

1. Jezera planinska napolnujejo visoka korita, nahajajo se vzlasti v Turah pod glavnim grebenom med razrastki, na začetku poprečnih dolov. Ti vodnjaki dobivajo vodo iz virov in manjših potokov, in iz njih zopet potoki in reke izvirajo. Ker potoki veliko gorskega proda v jezera donšajo, se tudi njih velikost spreminja, V porečji Bele so skoro vsi potoki jezerski.

2. Jezera nižinska, ali v nižavi niso tako pogostama, kakor pogorska, so pa prostranejša. Vsa ta jezera se nahajajo v podolžnih dolih in so vsa rečna in različno globoka, njih obrežje je blatno. Veča jezera so:

a) Belo jezero, katero nareja reka Bela (2190'), dolgo 3, široko $\frac{1}{4}$ ure, pa na zahodnem koncu blatno.

b) Milstatsko jezero (1900') se prostira pod planino milstatsko, dolgo je 3 ure, in $\frac{1}{2}$ — 1 ure široko; je 900' globoko, in ga imajo za najlepše na Koroškem.

c) Osojansko ali oževansko jezero (1543') je dolgo $2\frac{1}{2}$ ure, ima visoke in lepe bregove. Na južnem ertu stoji prestara opatija Osoje (Ossiah).

d) Zaberdsko jezero v dolini potoka trebenjskega.

e) Verbsko ali celjovsko jezero (1400') dolgo 2-3 milje, primeroma 635° široko, globoko 45°. Razprostira se to jezero

v ravni potezi med Celovcem ino Beljakom, poleg njega so najvažnije ceste in tudi železnica, po njem se vozijo parniki, in obdajajo ga obljudeni kraji, bogati na premogu in šoti, zato je to jezero za národno gospodarstvo na Koroškem zeló zanimivo.

(Dalja prik.)

P a š n i k.

Učitelj, napreduj z duhom časa! So, žalibog, nekteri učitelji, ki ne berejo drugega, kakor z učenci vred šolske knjige. Pri vsem tem pa se prav dobro počutijo, in živé prav zadovoljno. Res je, sej je tudi kert zadovoljen v svoji tamnici, če ima le dovolj červišev za hrano. — Habeant sibi!

„Kedaj bom pa bral, in kaj bom bral?“ bo rekel marsikdo naših ljubih tovaršev. Ljubi moj! Vedi, da tako govore dan danes le tisti, kateri so že na pol od tega sveta odločeni, pa tudi za unega še niso pripravljeni. Dan danes človek ne sme rok križem imeti. Mi živemo v času, v katerem ne smemo uživati samo njegovih vnanjih nižjih koristi, temuč moramo tudi skerbeti, da nam čas ne uide brez prave dušne hrane. Človek je že tak, da vedno rad toži, kako slabi so časi, on sam pa ni kar nič boljši. In če vsak le toži in zdihuje, ne poboljša se pa nobeden, ne more biti drugače. Vse pa, karkoli pri drugih ljudeh zavira boljše čase, jih dvakrat huji zavira pri nas učiteljih. Ako učitelj ne napreduje s pravim duhom časa, je ravno on perva podoba zaostanega, puhlega časa. Da pa učitelj z časom dobro napreduje, ni dovolj, da le toliko zvé, kakor mu drugi — morda še nevedniži — povedó. On mora sam brati prave časopise, dobre šolske in druge resnicoljubne liste in vse boljše nove knjige, ki zadevajo šolstvo. Kdor rad bere, si tudi to preskerbi, akoravno nima sam denarjev. Tudi časa pridnemu učitelju ne manjka za branje. Perva pogoja pri vsaki reči je le ta, če je komu res to pa uno pri sercu, in če ima resnično voljo za to, ali ne; ako je volja, je naj več vse.

Šolsko blagó.

Kako se učencem dopové, kaj je pazljivost. Učitelj govori v šoli, pa na enkrat prestane, oberne uho k oknu, ki je nad vertom, in poslušá.